

ד.א.ל.ח.ד.ר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי
ט' שבט תשפ"א 1359 (שנה כו')

נושא השבוע: ט"ו בשבט

ההפטרה: "הדבר אשר" (ירמיהו מו)

פרשת בא – וסדר ט"ו בשבט

"והיה כי יביאך ה' אל ארץ.. אשר נשבע לאבותיך לתת לך

ארץ זבת חלב ודבש..." (י, 36)

חז"ל הפליגו לדבר בשבח ארץ ישראל ומעלותיה. נאמר בגמרא (כתובות קיב.) : אמר רב חסדא מדוע כתוב (ירמיה ג) "ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי"? אם כן מדוע נמשלה ארץ ישראל לצבי? לומר מה צבי אין עורו מחזיק בשרו [כלומר כשמשפטים את העור הוא מתכווץ ואינו יכול לעטוף את בשרו] כך ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה מרוב שרבים ועסיסים. דבר אחר מה צבי זה קל מכל החיות, אף ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה שנאמר: "זבת חלב ודבש", שפירותיה שמנים מחלב ומתוקים מדבש. ועוד אמר רב חייא בר אשי אמר רב: עתידין כל אלני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר (שם): "כל עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם", ועתידה החיטה שתתמר כדקל ועולה בראש ההרים (שם קיא.).

הדרך לזכות בפרי בטן

פעם אחת כשביקר הגאון רבי דוד יוסף שליט"א, רבה של הר נוף בירושלים וראש בימ"ד יחוה דעת בארה"ב, בא לפניו זוג חשוך ילדים ובידם המחאה על סך 5,000 דולר למוסדות תורה באם ישיג להם את ברכת אביו מר"ן הרשל"צ עובדיה יוסף שיתברכו בילדים, ובאם תיתן הברכה פירותיה הם יוסיפו. נכנס הרב עימהם בדברים הם סיפרו שהם משתייכים לקהילה הקונסרבטיבית ורחוקים משמירת תורה ומצוות. אמר להם הרב: "וכי סבורים אתם שניתן לקנות ברכה בכסף? איני מבין, אם מאמינים אתם בכוחו של הגדול בתורה מכוח קיום המצוות ועשיית רצון הבורא, כיצד יכולים אתם להתעלם מהמצוות? לא אוכל להמליץ בפני אבי להתפלל בעבורכם אלא אם כן תקבלו עליכם עול מצוות ותתחילו בעיקריים: כשרות, שבת וטהרה". על שמירת הכשרות הסכימו מיד, שבת- לא ידעו כיצד לשמור, מיד קישרם עם רב בשכונתם שידריכם והסכימו, אבל על גדרי הטהרה התעקשה האשה שהיא אינה מסכימה. "אם כך לא אוכל לעזור לכם, ה' לא ייתן ברכתו לבית שאינו מושתת על אדני הטהרה", הם קמו ועזבו את המקום. לאחר שלשה חודשים הם התקשרו ל"יחוה דעת", הרב המקומי בארה"ב שהחל להדריכם בנתיבות הכשרות שכנעם גם בעניין הטהרה, הם מוכנים לבוא לארץ ליום אחד כדי לזכות בברכה, ואכן תואם מועד והם הגיעו. כשניצבו בפני מר"ן הרשל"צ עובדיה יוסף הוא חזר ושאלם האם הם מקבלים עליהם את שלשת העיקרים: שבת, כשרות וטהרה? משנענה בחיוב נטל מהבעל תקיעת כף על כך וביקש מהרבנית מרגלית ע"ה שתיטול תקיעת כף מהאישה ואז הניח את ידו על ראש הבעל וברכם בזרע של קיימא במהרה לרוב נחת ושמחה וההתרגשות היתה רבה. אמר הבעל: "הגענו במיוחד לקבל את הברכה ויש לנו כמה שעות עד להמראה, יאמר נא הרב, האם כדאי לנצל את שהותנו כדי לבקר בבית צדיק או מקובל נוספים כדי לקבל את ברכתם?", אמר מר"ן הרשל"צ בתוקף: "לא ולא, אין צורך בברכה נוספת ואני אף אוסר עליכם לקבל עוד ברכה", והוא הסביר: "תבינו, לא הצדיק פועל את הישועה אלא הקב"ה בלבד, ובקבלתכם את עול מצוותיו נושעתם ואינכם צריכים לאמצעי נוסף!", הם נפרדו ונסעו לשלום.

כעבור חודש הם טלפנו לרב דוד יוסף שליט"א ובישרו שהברכה פעלה וכעבור 8 חודשים נוספים הוא התבשר על הולדת בנם והברית שנחגגה בשמחה והתרגשות עצומה.

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * נא לא לעיין בזמן התפילה * סוף זמן ק"ש 8:42-8:43

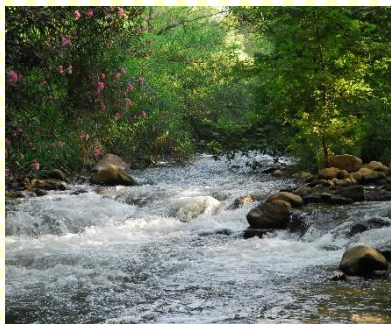
יציאת שבת: 6:11

יציאת שבת: 5:38

כניסת שבת: 4:46

תפילת ההורים על ילדיהם

מסופר בגמרא (תענית ה') כאשר נפרד רב נחמן מרב יצחק ביקשו שיברכו, אמר לו: "אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב, עייף וצמא ומצא אילן שפירותיו מתוקים וצילו נאה ואמת המים עוברת תחתיו, אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצילו וכשביקש ללכת אמר: 'אילן אילן, במה אברכך? אם אומר לך שיהיו פירותיך מתוקים, הרי פירותיך מתוקים, ויהא צילך נאה, הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת תחתך, אלא יהי רצון שכל נסיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך'.

אף אתה, במה אברכך? אם בתורה, הרי תורה, ואם בעושר הרי עושר, אם בבנים הרי בנים, אלא יהי רצון שיהיו צאצאי מעיך כמותך'.

הובא בספרים הקדושים כי האדם נמשל לעץ השדה שנאמר: "כי האדם עץ השדה", ולמדו מוסר השכל מגידול העץ לאדם והוא עניין חינוך הילדים, עלינו להתפלל על ילדנו שילכו בדרך ה', כתפילתו של "החתם סופר" (הנזכרת בצוואתו) "שלא יבש המעיין ולא יקצץ האילן", ובפרט ביום ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות, עלינו להתפלל על פירות האילן שהם ילדנו שיזכו להיות פירות מתוקים ונזכה לראות מהם נחת יהודית אמיתית.

וכתב "ספר חרדים": תמיד תהיה התפילה שגורה בפי האב והאם להתפלל על זרעם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות, ויכונו מאוד בברכת התורה "ונהיה אנחנו וצאצאנו..." וכן בברכת אהבה רבה "אבינו אב הרחמן רחם עלינו ותן בליבנו..." וכן שאומרים "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה" יחשבו ההורים בזמן זה על זרעם עד עולם שיהיו זרע ברוך ה'. וכתב מרן החיד"א בספר "מורה אצבע" (סי' י' אות שכח) שיתפללו ויבכו לה' שיציל את בניהם מחטא וכל דבר מכוער, ויהיו זריזים להתפלל עליהם תדיר, וה' שומע תפילה וראוי ורצוי להזיל דמעות על כך והעושים כן ראו ישועות.

הרופא שחזר בתשובה

מעשה שהיה

סיפר רבי שלמה זביחי: פרופ' נכבד שגר בארה"ב וכיהן כרופא בבי"ח בניו יורק, אולם בעקבות מעשה שהיה עד לו הוא שינה את דרכו והיום הוא ירא שמים ושומר תורה ומצוות. מעשה בחולה שהתגלתה אצלו מחלה קשה מאוד, והוא הוצרך לעבור ניתוח קשה ומסוכן, אולם בטרם עשיית הניתוח אמר שהוא רוצה להתייעץ עם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. בדיוק באותו הזמן הזדמן הגאון, רבי משה פיינשטיין, לקרבת בית החולים, וסיפרו לו על אותו חולה מסוכן ורבי משה סר לבקרו.

באותו מעמד שבא הגאון לבית החולים, נכח גם הפרופ' שהיה רופא צעיר לימים והופנתה אליו השאלה: "האם כדאי לעשות את הניתוח? כיון שעלות הניתוח גדולה מאוד וצריך להוציא הון רב, ועוד התועלת שתצמח מהניתוח היא למשך חודשים ספורים בלבד. האם לעשות את הניתוח ולהוציא ממון כה רב למספר חודשים בלבד?".

הגאון אמר כי ישיב תשובה למחרת, הרופא היה דרוך לדעת את התשובה כיון שהוא ליווה את החולה במשך זמן רב ודאג מאוד לבריאותו. למחרת השיב הגאון את תשובתו הנחרצת שאכן יש לבצע את הניתוח על אף עלותו הגבוהה וההוצאות הכספיות הכרוכות בכך. ועל אף שהניתוח, על פי השערת הרופאים, יעזור רק לכמה חודשים בלבד, ונימק את תשובתו:

"אמנם הניתוח יכול לעזור לחולה רק למשך כמה חודשים, מכל מקום במשך חודשים אלו יענה החולה אמן על ברכות ועל קדישים, כי ילך לבית הכנסת. ו"אמן" בגימטריה 91 כמניין "מלאך", ממילא ע"י שיענה אמן יבראו מלאכים רבים שיהיו לו למליצי יושר ולכן כדאי הוא הדבר לעשות כן, ומי יודע אולי בזכות זה יזכה להאריך ימים".

וכך עשו, המשפחה הוציאה ממון רב לביצוע הניתוח, והחולה הלך לבית הכנסת וענה "אמן" יזכה להאריך ימים למעלה מן המצופה יותר מכפי שהבטיחו הרופאים רק כמה חודשים ספורים, והפרופ' הנ"ל שהיה זוטרי במלאכתו וראה את כל המהלך הניסי העצום שהתרחש, נהפך לבעל תשובה גמור ובא לארץ ישראל ועלה במעלות הרפואה ונהיה לפרופ' והקים בית בישראל וישמע חכם ויוסף לקח....

הלכות ט"ו בשבט

- א. יום ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות (ש"ע סי' תקעז ס"ג) והוא מהווה כיום "גבול" במעבר משנה לשנה לעניין חישוב שנת מעשר שני או עני בפירות העץ, וכן לחישוב גיל העץ לעניין חישוב שנות ערלה של העץ וכדו'.
- ב. כל גידולי השדה [פירות, ירקות וכדו'] שגדלו בארץ ישראל חייבים בתרומות ומעשרות שהם: תרומה גדולה לכהן, מעשר ראשון ללוי, תרומת מעשר הלוי נותן לכהן, מעשר שני או מעשר עני.
- ג. השנה תשפ"א היא שנת מעשר עני [שחל בשנים ג, ו לשמיטה ומעשר שני חל בשנים א, ב, ד, ה לשמיטה], מכל מקום לירקות חישוב שנה הוא מראש השנה ועד סוף השנה ולכן השנה לעניין מעשר עני התחילה בירקות מראש השנה תשפ"א, ולפירות חישוב שנה מתחיל מ-ט"ו בשבט עד ט"ו בשבט של שנה הבאה, ולכן חישוב השנה מתחיל מ-ט"ו בשבט תשפ"א ועד ט"ו בשבט תשפ"ב.
- ד. אין אומרים ב-ט"ו בשבט תחנון (ש"ע סי' קלא ס"ו) וכן במנחה ביום שלפניו [י"ד בשבט] אין אומרים (חזו"ע עמ' ד).
- ה. אין לצום בט"ו בשבט אפילו צום "יארצייט" וכן חתן וכלה (ש"ת יח"ד ח"א סי' פז).
- ו. יש נוהגים לעשות לימוד בליל ט"ו בשבט, ולומדים בו משניות או זוהר העוסקים בעניין הפירות, [הנדפס בספר "פרי עץ הדר" וכן מובאים בהמשך עלון זה] בהבנה ככל האפשר ובפרט יש ללמוד את ההלכות השייכות לדיני ט"ו בשבט כגון: ענייני ערלה, תרומות ומעשרות (ס"ס ד').
- ז. נוהגים להרבות באכילת מיני פירות של אילנות בליל ט"ו בשבט, להראות בזה שהוא ראש השנה לאילנות ולברך עליהם את הברכות הראויות להם, ומנהג יפה הוא זה (ילקו"י ח"ה עמ' רמח ס"ד). במיוחד מפירות שבעת המינים אשר השתבחה בהם ארץ ישראל (קדי יער פ"ב ס"ג) שהם: חיטה, שעורה, זית, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים [יש שיטה לזכור את הסדר לפי מס' הגרעינים שבפרי: זית- גרעין אחד, תמר- גרעין אחד מעין שתיים(חצוי), גפן- כשלוש גרעינים, תאנה- כמות גדולה של גרעינים, רימון- כולו גרעינים].
- ח. סדר הקדימה בברכות הראוי: 1. "מזונות" 2. "הגפן" (יין), פרי העץ ופרי האדמה, יקדים איזה שירצה 3. "שהכל". ולגבי הסדר בפירות העץ עצמם: קודם פרי שצריך שהחיינו [אפילו שאינו משבעת המינים] אח"כ פרי משבעת המינים [וע"פ סדר קדימות: זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון], ולבסוף שאר הפירות (חזו"ע טו כשצט עמ' רעז-רעו, ילקו"י סי' ריא ס"ג).
- ט. כל דיני קדימה שכתבנו אינם אלא דווקא כששניהם לפניו ורוצה לאכול משניהם, אבל אם אין שניהם לפניו אין אומרים לו המתן עד שיביאו את החשוב קודם כדי שיברך עליו תחילה אלא מברך על מה שלפניו (קדי יער פ"ד ס"ד כח"ח מנות ס"ז).
- י. מברך פעם אחת "העץ" ופוסט את כל פירות העץ [שבבית]. ומברך פעם אחת "האדמה" ופוסט את כל פירות האדמה [שבבית] וכיו"ב לענין מזונות, ומברך פעם אחת "שהכל" ופוסט את כל המאכלים והמשקים שברכתם שהכל [שבבית] (ילקו"י ח"ה עמ' רנב-רנג, הלכות עולם ח"ב עמ' פו-פז).
- ומברך "שהחיינו" פעם אחת ופוסט את כל המאכלים שחייבים שהחיינו שלפניו. [ואלו שאינם לפניו אינם נפטרים מברכת שהחיינו שברך, ואם מביא אח"כ מינים אחרים שטעונים "שהחיינו", מברך שוב שהחיינו (ילקו"י סי' ככה ס"ג)] [הלכות עולם ח"ב עמ' כ-כז].
- * אם ברך "על הגפן" על היין פטר את כל המשקאות מברכת "שהכל" (ספ).

יא. אין לברך "שהחיינו" על ריבת האתרוג [או מרוקח בסוכר וכיו"ב] הואיל ואינו ניכר בין חדש לישן (בז"ח פ. ראה ס"י, קלות האולחן ס"ג/ז, ברכת ה' ח"ד פ"ב ס"מ/ז, עיין אור שרה עמ' 92 פסקי תשובות רכה) ובפרט שכבר ברכו עליו בסוכות ב- 4 המינים (חזו"ע זכרות עמ' קל"א-קל"ב).

יב. אין מברכים "שהחיינו" על פירות שבקופסאות השימורים וכן לא על פירות מיובשים כיון שאין בהם היכר בין ישן לחדש (הבכרה והלכותיה ס"י ס' ח"ט, פסקי תשובות הג"ל).

יג. המברך על פרי חדש ברכת "שהחיינו", לכתחילה נכון יותר להקדים ולברך ברכת הפרי ואח"כ ברכת שהחיינו ויטעם מהפרי (ולקו"י ס"י רכה ס"ז). ואם הקדים ברכת "שהחיינו" לברכת הפרי יצא (חזו"ע עמ' תל"ט).

יד. את סדר ט"ו בשבט אפשר לעשות ללא קשר לארוחת ערב, מ"מ לא יעשה את הסדר בתוך חצי שעה קודם ארוחת ערב שאוכל בה לחם.

הטעם: אם אוכל שיעור כזית מהמאכלים של סדר ט"ו בשבט יכנס לספק אם לברך ברכה אחרונה [להלכה לא יברך] בגלל שנמצא סמוך לסעודה וברכת המזון תפטרנו, לכן כדי לא להיכנס לספקות לא יעשה סמוך לסעודה (הליכות עולם ח"ב עמ' רכה).

טו. אם עושים סדר ט"ו בשבט באמצע הסעודה [שאוכל בה לחם] אזי:

- * המנהג שלא לברך על זית כבוש "בורא פרי העץ" בסעודה [שהרי הוא טפל ללחם] אלא יברך על פרי אחר ויפטרנו (ולקו"י ח"ה עמ' רנ"ג ס"ז) [כגון: על התמר שהוא הבא בסדר].
- * לכתחילה אין ראוי לאכול עוגה בתוך הסעודה [שמא יצא ידי חובה בברכת המוציא] ואם אוכל בכל זאת לא יברך עליה [מזונות], ואם היא יבשה ונכנסת ועם מילוי כגון: וופלה, הרוצה לברך עליו מזונות יש לו על מה לסמוך (ולקו"י ח"ג ס"י קע"ז ס"ה, ק. ולקו"י ש"ס ס"ח) ובפרט לעניין חיטה יוצאים ב"המוציא" כשאוכלים לחם.
- * "על האדמה" - אפשר לברך רק על ירקות שאין דרך לאכול עם לחם [ירקות שאי אפשר לברך עליהם קישואים, עגבנייה, מלפפון, ירק כבוש או מבושל, חמוצים] (ס).

טז. הנהוגים לשנות בירה [שעשויה משעורים] כדי לטעום מכל שבעת המינים, אין להקדימה לשאר המינים כיון שרובה מים וברכתה "שהכל" (ולקו"י ס"י ר"א ס"ג).

יז. אם עושים את הסדר בלי קשר לסעודה הרי:

- * האוכל דבר שיש עליו רטיבות מים [שלא בתוך הסעודה] ולא ניגב ויש רטיבות שהוא טופח על מנת להטפח (כפי שמצוי בפירות ט"ו בשבט ששופכים אותם ומביאים אותם רטובים לשולחן) צריך ליטול ידיו בלי ברכה לפני אכילתם (שו"ע ס"י קנ"ח ס"ד).

יח. פירות שמצויים בהם תולעים צריך לפתחם ולבודקם לפני שמברך עליהם ברכת הנהנין ובפרט בפירות המיובשים, שהאוכל תולעת חייב בחמישה לאוין והרי הוא משקץ נפשו ומטמא ליבו מעבודת השי"ת (ולקו"י עמ' רכ-רנ"א).

אין לאכול את התאנה, אלא לומר את קטעי הלימוד שלה בגלל שהיא נגועה ברמה גבוה בתולעים שקשה מאוד להבחין בהם כי הם דומים לנימים שבפנים, ובתאנה מיובשת הבעיה חמורה שבעתיים היות וצבע התולעים הלבנות שהתייבשו בתאנה הופך לחום וקשה מאוד להבחין בהם שהרי גם הפרי חום (תולעת שני כרך ג' לגר"ש רווח עמ' רסט-רע"ב, קיור ספרי זליקת המזון כהלכה לגר"מ וייא עמ' 102-103).

יט. יש קבלה בידינו לבקש ולהתפלל ב-ט"ו בשבט שהשי"ת יזמין לו בסוכות הבא אתרוג נאה ומהודר, לפי שביום זה ראש השנה לאילנות נעשית ראשית הצמיחה, ואין לך שעה טובה מזו לבקש על פרי עץ הדר (בני יששכר).

כ. ב"שבת שירה" שתחול בשבת הבאה פרשת בשלח: אין נותנים מים ומזונות לפני היונים בשבת (שו"ע ס"י ש"כ ס"א). מ"מ הנהוגים ליתן חיטים וכדו' לפני היונים והעופות "בשבת שירה" יש להם על מה לסמוך (ולקו"י ח"ד/ד ס"י ש"כ ס"ח).

ועל הצד היותר טוב: יניח לפני שבת פירות בצלחת על אדן החלון או המרפסת הפתוחה כשהיא מכוסה, וביום השבת יוציא את כיסוי הצלחת או שיוערו את המפה שאכלו עליה במרפסת או בחצר הבית בשבת [במקום שיש עירוב] (ולקו"י ס"ה) ואח"כ יבואו הציפורים ויאכלו.

סדר
ט"ו בשבט
בבית
הרשל"צ
עובדיה
יוסף
זצוק"ל

סדר ט"ו בשבט

לפני שמתחיל סדר ט"ו בשבט יאמר תפילה זו: (מתוך לשון חכמים לבן איש חי ס' לח)

"יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתברך כל אילני האתרוג להוציא פירותיהם בעיתם ויוציאו אתרוגים טובים, יפים ומהודרים ונקיים מכל מום. ולא יעלה בהם חזזית, ויהיו שלמים, ולא יהיה בהם שום חסרון ואפילו עקיצת הקוץ, ויהיו מצויים לנו ולכל ישראל אחינו בכל מקום שהם, לקיים בהם מצות נטילה עם הלולב בחג הסוכות, שיבוא עלינו לחיים טובים ולשלום, כאשר ציוותנו בתורתך ע"י משה עבדך, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל".

ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתעזרנו ותסייענו לקיים מצוה זו של נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג כתיקנה בזמנה בחג הסוכות שיבוא עלינו לימים טובים ולשלום, בשמחה ובטוב לב, ותזמין לנו אתרוג יפה ומהודר ושלם וכשר כהלכתו.

ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתברך כל מיני האילנות, ויוציאו פירותיהם בריבוי שמנים וטובים ותברך את הגפנים שיוציאו ענבים הרבה, שמנים וטובים, כדי שיהיה היין היוצא מהם מצוי לרוב לכל עמך ישראל, לקיים בו מצות קידוש ומצות הבדלה בשבתות וימים טובים, ויתקיים בנו ובכל ישראל אחינו מקרא שכתוב: "לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלוקים את מעשיך". יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

חיטה

ייקח עוגה וכיוצ"ב, ויברך "בורא מיני מזונות" (ואם הוא בתוך הסעודה, אזי הלחם שהוא אוכל הוא "חיטה", והרוצה לברך על "וופל" יש לו על מה לסמוך). ואחר שיאכל קצת יאמר: **"בטנך ערמת זוזים סוגה בשושנים"** (שיר השירים).

לקט מדברי חכמינו על החיטה:

"בטנך ערמת חטים" זו תורה [ערכי הכינויים] אלו ישראל [פסיקתא].
 * למה נקרא שמה חיטה? מלשון טהרה ונקיות. כמו: "תחטאני באזוב ואטהר", וזה רמז לכל אוכלי החיטה (=כל העולם), שעליהם לנקות עצמם מן החטא...
 * למה נקרא שמה חיטה? מלשון **געגועין**, כמו: "כבן המתחטא אל אביו". וזה רמז לכל אדם שהוא צריך להתגעגע אל ה', כמו שמתגעגעין אל החיטה...
 * אמרו חז"ל: **"חיטים שבשכולת זו, אינם דומים לחיטים שבשכולת אחרת"** – רמז לבני האדם, שאין דעתם שווה אחד לשני, ואין פרצופיהן שווין זה לזה. וזאת כדי שיראה כל אדם את יחודו וחשיבותו הפרטית בעולם.

* אמרו חז"ל: **"החיטה, נזרעת ערומה, ויוצאת בכמה לבושין (=קש, מוץ, תבן)"** – רמז והוכחה לתחיית המתים: שיתכן שיוטמן דבר בתוך האדמה, אבל לא ילך לאיבוד, אלא יחזור ויצמח ביתר מעלה. כך האדם לאחר מותו טומנים את גופו באדמה, אבל בתחיית המתים יקום ביתר מעלה.

* אמרו חז"ל: **"החיטה אי אפשר לעולם לחיות בלעדיה"** – כך, אי אפשר לעולם בלי ישראל ובלי התורה, שהם חיות הבריאה.

* אמרו חז"ל: **"חיטה זו, כמה צער וכמה יגיעה (11 מלאכות שהם: חורש, זורע, קוצר, מעמר, דש, זורה, בורר, מרקד, טוחן, לש, אופה) עד שהיא צומחת"**, כך הצדיקים – הקב"ה מנסה אותם ומקשה עליהם, עד שנותן להם את חפציהם, כי מפני חביבותם מתאוה ה' להם. אבל הרשעים – גדלים מעצמם בלי שמירה ותרבות ובלי ניסיונות, כקוצים.

* אמרו חז"ל: **"הלחם, מועיל לאדם בריא, ולא לחולה שצריך לרפואתו"** – כך, לימוד התורה לבדו, טוב בשביל הצדיקים שלא חטאו מעולם (בריאים בנפשם). אבל מי שיש לו חולי הנפש (עבר עבירות), הוא צריך קודם רפואה ע"י תשובה שעליה אמרו: גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם.

בזוהר מובא: אלא קדשא בריך הוא בלחודוי ובגין דא, מאן דמזלזל בנהמא וזריק ליה בארעא, ענייתא רדיף אבתריה. וחד ממנא אתפקד על דא, ואיהו רדיף אבתריה, למיהב ליה ענייתא ולא יפוק מן עלמא עד דיצטרך לברייתו ויהי הקדוש במדבר פ' פנחס דף רמז ע"א).

הסבר: הקב"ה ממונה על הלחם וחמשת המינים לבדו, לפיכך מי שמזלזל בלחם הרומז אל המלכות וזורק אותו לארץ, ממונה מיוחד מתמנה על מי שמזלזל בלחם, והוא רודף אחריו להביא לאותו אדם עניות, ולא יצא מן העולם עד שיצטרך לבריות ר"ל.

שעורה

יקח תבשיל העשוי מגריסים, ויאכלנו בלי ברכה, ויאמר **שֵׁשׁ הַשְּׁעוּרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֱלֹהִי אֶל תִּבְּוֹאִי רִיקָם אֶל זִמְמוֹתָךְ** (רות ג', יז) (אם אין לו תבשיל גריסים, יכול לשתות בירה. אולם: אם עושה סדר זה בתוך הסעודה, לא יברך עליהם. ואם עושה סדר זה לאחר הסעודה, יברך עליהם "שהכל" (כשלא ברך הגפן שאם ברך פטר כל המשקים) וישתה רק אחר שאר המינים [אחר הרימון]).

לקט מדברי חכמינו על השעורה:

"שש השעורים האלה נתן לי" רמז לתורה [ערכי הכינויים]

* למה נקרא שמה שעורה? מלשון **שערה (ות)**. כמו: "ושערה לא הפך לבן", ובא לרמוז שהרשעים נדמה להם יצר הרע כמו חוט השערה. שהרי החטאים מתחילים בצורה דקה, כמו חוט השערה. כמאמר חז"ל: "כך אומנותו של יצר הרע: היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה, והולך ועובד".

* למה נקרא שמה שעורה? מלשון **פחד**. כמו: "לא שערום אבותיכם". רמז למה שכתוב: "אשרי אדם מפחד תמיד" מיצר הרע והחטאים (הרמזים לעיל, שמתחילים באופן דק כמו שעורה), ואשרי למי שמפחד תמיד מיצר הרע, כדי שלא יפול ברשתו.

* אמרו חז"ל: **"השעורה מתבכרת לפני כל תבואת הארץ"** - רמז ליצר הרע והחטאים הנרמזים בה (לעיל), המגיעים אל האדם כבר עם לידתו. וכמו שנאמר: "לפתח - חטאת רובץ". אבל היצר הטוב אינו בא אל האדם כי אם בגיל י"ג שנה.

* אמרו חז"ל: **"השעורה, אכילתה מקררת את גופו של האדם"** (יותר מחיטה) - רמז לאדם שעליו לקדש את עצמו אפילו במותר לו, ועל ידי כך לקרר את תאוות החטא ויצר הרע.

* אמרו חז"ל: **"השעורים הם מאכל בהמה"** - רמז לעמי הארץ והחוטאים שמעשיהם מעשי בהמה.

* ההבדל בין כשר לטרף הוא: **חוט השערה**. (בהמה שנשחט חצי הקנה שלה - טרפה, אבל אם נשחט טיפה יותר, זה כבר "רוב", והבהמה כשרה). ללמדך: לפעמים בין מעשה טוב למעשה רע, יש רק "חוט השערה" בלבד...

ובזוהר מובא: קרא דשרינן ביה, ויהי באכלכם מלחם הארץ וכי לחם הארץ שעורה איהו לאו הכי ואנן שעורה מקריבין, בגין דשעורה קדמא לשאר נהמא דעלמא. שעורה איהו ה' שעורה דה' א' ידע הוא בשיעורא דה' א' ה' (וזה הקדוש במדבר פ' כלל דף קפח ע"ב)

זית

יקח זית ויברך עליו "בורא פרי העץ" ויאכל קצת ויאמר **"כלולה בשמן כתית"** (במדבר כז, ה) (אם בתוך הסעודה, לא יברך על הזית "בורא פרי העץ", אלא על התמר).

לקט מדברי חכמינו על הזית:

"בלולה בשמן כתית" - זוהי תורה שבעל פה שהיא בלולה במקרא, משנה וגמרא [אספקלריא כח].

* **הזית, עליו איתנים ואינם נושרים כלל: הן בימות החמה והן בגשמים**, רמז לעם ישראל, שאין להם בטלה עולמית: לא בעולם הזה ובעולם הבא.

* **"הזית, אינו מקבל הרכבה עם עץ אחר"** - כך האשה הצנועה, זוכה שיוצאים ממנה בנים טהורים, בלי כל חשד על ייחוסם מי הם אבותם, וזה שנאמר: "בניך כשתילי זתים סביב לשולחנך", שהם טהורים מכל חשד.

* **"זיתים, מהם יוצא שמן להאיר"** - רמז לתלמידי חכמים שהם מאירים לישראל.

* **"הזית, לכל פרי יש שני עלים"** - רמז לתלמיד חכם, שיש לו אושר בשני עולמות: עולם הזה, והבא.

* **"הזית, מוציא את שמנו ע"י כתישה"** - כך ישראל: אינם חוזרים למוטב אלא ע"י יסורים.

* **"הזית - אחריתו בסופו"** (= שאינו טוען פירות עד זמן רב, והנאתו רחוקה, ואין פירותיו בשלים מעט מעט כשאר אילנות, אלא בסופו כולם ביחד). כך ישראל: אחריתם (=טובתם) בסופם, וכמו שאמרו חז"ל: "צדיקים, תחילתם יסורים וסופם שלוה".

ובזוהר מובא: היא צנועה ואתחזי לאולדא בגין דכשרן. חמי מה אגרה, בגין כשתילי זיתים. מה זיתים לא נפלי טרפיהו כל יומי שתא וכלהו קשורין תדיר, אוף הכי בגין כשתילי זיתים סביב לשלחנך. (וזה הקדוש בראשית פ' ויאל דף קטו ע"ב)

הסבר: "היא" - האשה הצנועה שראויה להוליד בנים צדיקים, ראה מה שכרה? מה זיתים כל ימי השנה חורף וקיץ לא נופלים מהם עלים בשום אופן וכל הזמן תראה את העלים לחים וקשורים תמיד לאילן, גם כך בניך הם דשנים ורעננים בבריאות הגוף והנפש ויהיו מחוברים כל הזמן לשלחן שלפני ה', לא יסורו ממנו.

תמר

יִיקַח תָּמַר וַיֹּאכַל מֵעֵט, (-אם עושה סדר זה בתוך הסעודה, צריך לברך כאן – "בורא פרי העץ" - ורק אח"כ יוכל לטעום מהפרי ולא לפני כן) ויאמר: "...צִדִּיק כְּתָמֵר יִפְרוֹז כְּאֶרֶץ בְּלִבָּנוֹן יִשְׁלַח" (שיר השירים)

לקט מדברי חכמינו על התמר:

"צִדִּיק כְּתָמֵר יִפְרוֹחַ" (משלי כז, יח) זה הקב"ה [ויק"ר ל, ט] "זאת קומתך דמתה לתמר אמרתי אעלה בתמר" אלו ישראל [סנהדרין צג, א].

* למה נקרא שמו תמר? לשון גבהות וזקיפה. כמו: "כתימרות עשן". וזה, על שם שצומח ישר, בלי שום עקמומית. ובא לרמוז שצריך לעמוד עמידה תקיפה ואיתנה על קיום התורה והמצוות עד כדי מסירות נפש, ושלא לסטות ולנטות מנתיב חיי התורה.

* למה נקרא שמו תמר? לשון חילוף. כמו: ותמורתו יהי קודש"י- שמתחלף בגידולו: העץ מר, והפרי נעשה מתוק. וזה רמז למעלת התורה הקדושה, שבכוח הלימוד והעסק בה, מכפרת היא על עוונותיו של האדם, והופכת למתוקים, שהעוונות נעשים זכויות.

* "התמר, אין לו אלא לב אחד" (=גזעו אינו מתפצל לענפים, אלא עולה ישר עד למעלה). אף ישראל: אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

* "התמר, יש בו אוכל, ויש בו עוקצין" - וכן אמרו רז"ל: ישראל, יש בהם צדיקים, ויש בהם רשעים

* "התמר, אם נעקר, אין לו חילופים" - כך הצדיקים: בשעה שנפטרים מן העולם – אין להם חילופים

* "התמר, צילו מגיע למרחוק" (מחמת גובהו) - רמז לצדיקים שמגינים על כל העולם.

בזוהר מובא: רבי יצחק פתח ואמר צדיק כתמר יפרח כארץ בלבנון ישגה. צדיק כתמר יפרח מפני מה אקיש צדיק לתמר, מה תמר כיון דגזרין ליה לא סליק עד זמן סניא, אוף הכי צדיק כיון דאתאביר מעלמא לא סליק אחר תחותיו עד זמן סניא כארץ בלבנון ישגא אוף הכי נמי. (זוהר הקדוש כלאסי' פ' כ"ד דף פ"ב ע"א)

הסבר: רבי יצחק פתח ואמר: מה הטעם שהכתוב מקיש "צדיק" ל"תמר" יותר משאר האילנות? אלא, מה עץ התמר כיון שקצצו אותו אינו עולה וגדל וחוזר לגבהו עד זמן רב, כן הצדיק כיון שהסתלק מן העולם בעוונותיו אין צדיק אחר עולה במקומו עד זמן רב. וכן מדמה את הצדיק ל"ארז" לומר לנו כמו שה"ארז" כיון שקוצצים אותו אינו עולה אלא לאחר זמן רב כן הצדיק כיון שנסתלק מן העולם אין צדיק אחר עולה תחתיו עד זמן רב.

גפן (ענבים)

יִיקַח עֲנָבִים וַיֹּאמֶר: "גִּפְן מִמְצָרִים תְּסִיעַ תְּגַרְשֵׁל זְוִיִּים וְתַטְעֶלָה" (תהילים פ, ט) , ויאכלם בלא ברכה.

לקט מדברי חכמינו על הגפן:

"גפן ממצרים תסיע" - זו השכינה [זוהר בראשית דף רלח, ע"א]. - זו תורה. אלו ישראל, זה העולם [חולין צב, א].

* למה נקרא שמו גפן? לשון גו פנא (בעברית: נכנס – מוציא). שעל ידי שתיה מרובה ממשקה הגפן, מוציא האדם את כל מה שבתוכו, וזה רמז למאמר חז"ל: "נכנס יין – יצא סוד".

* "הגפן, כשבאים לנטעה, מפנים מתחתיה אבנים וקוצים, ואח"כ נוטעים אותה", כך עשה הקב"ה לישראל: כשביקש להכניסם לארץ ישראל, פינה מתוכה קודם את טומאת האומות, ואחר כך הכניסם. וכמו שכתוב: "תגרש גויים (ואח"כ) ותטעה".

וגם בעבודת ה' כך הוא הסדר: קודם צריך לסלק את המכשולים, ורק אח"כ להתקדם. וכמו שכתוב: "סור מרע (ואח"כ) ועשה טוב".

* "הגפן, אין נוטעים אותה בערבוביה, אלא שורות שורות" - כך, דברי תורה, צריכים להיות מסודרים כל אחד במקומו הראוי לו, ואין לערבב נושאים ולבלבל תחומים.

* "הגפן, אינה יכולה להנטע עם אילן אחר" (אלא עם מינה בלבד) - כך אשה כשרה, אינה מסוגלת לקיים נטיעות (בנים) מאיש אחר.

* "הגפן, נמוכה מכל האילנות אבל שולט בהם שהוא נשען על כולם" - רמז ללומדי התורה, שהם נראים שפלים בעולם הזה, אבל לעתיד לבוא, הם עתידים לשלוט בכל העולם.

* "הענבים, החרצנים נמצאים בתוכה" - רמז לערב רב והאספסוף הנמצא בתוך ישראל.

* "הענבים, כאשר הם באשכול אחד, אין הרוח יכולה להם" - כך ישראל, כשהם באחדות, אין שום רוח רעה שבאומות העולם יכולה להם.

בזוהר מובא: פתח רבי יוסי ואמר: אַשְׁתָּךְ כְּגִפְן פְּרִיָה בִּירְכָתִי בֵּיתְךָ בְּגִיד פְּשִׁילִי זֵיתִים סְבִיב

לְשַׁלַּחנָךְ אֶשְׁתָּךְ כִּגְפֹן פְּרִיָּה כָּל זִמְנָא דְּאֶתְתָּא בִּירְכָתִי בִּיתָא וְלֹא נִפְקָא לְבַר הִיא צְנוּעָה וְאֶתְחַזִּי
לְאוֹלָדָא בְּיָן דְּכֶשֶׁרֶן (וְהִכֵּי הַקְדוּשׁ בְּרַחֲמֵי פ' וַיֵּלֶךְ דָּף קטו ע"ב).

תאנה

יִיקַח תֵּאנָה וַיֹּאמֶר: "נֹצֵר תֵּאנָה יֹאכֵל פְּרִיָּה וְשׁוּמֵר אֲדוֹנָיו יִכְוֹל" (בְּיִשְׁכָּלִי
כ"ז, י"ז) וְרָאוּ לְהִמָּנַע מִלֵּאכֹל תֵּאנָה בְּגִלְל הַקּוֹשִׁי הַעֲצוּם בְּבִדְקָתָהּ מִתּוֹלָעִים.

לקט מדברי חכמינו על התאנה:

"נוצר תאנה יאכל פריה" [משל' כז, יח] – נמשלו דברי תורה לתאנה [עירובין נד, א']

* למה נקרא שמה תאנה? לשון תואנה. כמו: תאניה ואניה" שהיא הביאה
תואנה (מיתתה) לעולם, כי ממנה אכל אדם הראשון בחטא עץ הדעת".
וזה רמז לדברי חז"ל: "אין הערוד ממית, אלא החטא ממית" (מעשה באחד שנשכו ערוד ומת,
אמרו חז"ל: לא ערוד ממית, אלא החטא ממית). וכן אמרו חז"ל: "אין מיתה – בלא חטא".
* "עץ התאנה, כל זמן שממשמשין בו, מוצאים בו תאנים בשלות. לפי, שאינו בשלות בבת אחת,
אלא היום מעט ומחר מעט וכל שעה ראוי לאכול מהן". וזה רמז לדברי תורה: שכל זמן שאדם
עמל בהן, הוא מוצא בהם טעם. * "תאנה שהיא כבר בשלה, אם שווה רגע יותר, מתליעה" – זה
רמז למאמר: "מצוה שבאה לידך – אל תחמיצנה".

* "התאנה, כולה יפה לאכילה" – כך התורה כולה יפה, כי לא נופל ממנה דבר כי כולה אמת.

* "התאנה, מתוקה בפי כל אדם" – רמז לאיש התורה, שהוא מתוק בפי כל (נוח לבריות).

* "התאנה, יש בה הרבה גרעינים" – כך האדם התורני, צריך שיהיו בו הרבה מעשים טובים.

ובזהר מובא: אֵלֶּא תֵּאנָא כִּיּוֹן שְׁנִכְנֵס יַעֲקֹב, נִכְנֵס עִמּוֹ גֹן עֵדֶן. וְתֵּאנָא, אוֹתָן הַבְּגָדִים הָיוּ שֶׁל אָדָם
הָרִאשׁוֹן דְּכָתִיב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבִּישֵׁם וְהוֹצִיָּאם מִגֵּן עֵדֶן וְאִי תִּימָא
דְּכָתִיב וַיִּתְּפֵרוּ עָלֶיהָ תֵּאנָה דְּאִינֻן הָיוּ, אִי הָכִי אִמָּאִי כְּתִיב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים. וְכָתִיב כְּתָנוֹת עוֹר, הָא
לֹא הָיוּ אֵלֶּא עָלֶיהָ תֵּאנָה אֵלֶּא כְּתִירוֹמוֹ, לְבוּשִׁין דִּיקָר וְהָיוּ סִלְקִין רִיחִין מְבוֹסְמָא דְּעֵדֶן. (וְהִכֵּי הַקְדוּשׁ
שְׁמוֹת פ' בֵּא דָף לט ע"א)

רימון

יִיקַח כְּמָה גִּרְגִּירִי רִימוֹן וַיֹּאמֶר "כִּפְלֹחַ הָרִימוֹן רִקְתָּךְ מִבְּעוֹד לְצִמְחוֹךְ" (שִׁיר
הַשִּׁירִים) וַיֹּאכֻלָּם.

לקט מדברי חכמינו על הרימון:

"כפלח הרימון רקתך" אלו ישראל [שמו"ר לו, א].

* למה נקרא שמו רימון? מלשון רם [=גבוה], כמו: "רם על כל גוים ה'" וזה רמז
למעלה הנרמזת בו, שאפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון ומעשיהם
גבוהים ורמים ממעשה האומות.

* "הרימון, כולו גרעינים" – רמז למאמר חז"ל על הפסוק: "כפלח הרימון רקתך",

"רקתך" – שאפילו ריקנים שבעם ישראל, מלאים מצוות כרימון. ויש שכתבו (מלבי"ם) שיר השירים ח' ב',
ויש שכתבו (מלבי"ם) שיר השירים ח' ב',

ויש שכתבו (מלבי"ם) שיר השירים ח' ב', וזה רמז לתרי"ג המצוות הרמוזות בהם.

* למה נקרא שמו רימון? מלשון השלכה – כמו: "רמה בים" – רמז לדברי רבי מאיר: "רימון מצא,
תוכו אכל, קליפתו זרק". ובא ללמדנו שאי אפשר להשיג בעולם גם את הגשמיות וגם את
הרוחניות ביחד, אלא צריכים לברור את הרע, ואת תאוות החטא, ולהשליכם. ואח"כ, כל הנותר
יהא ראוי לאכילה כמו תוכו של הרימון.

* "הרימון, פריו מתוק" – רמז לאגדות התורה, שיש בהם טעם ותענוג. כמו שדרשו על הפסוק:
"מעסיק רימוני" – אלו ההגדות שטעמן כרימון.

* "הרימון, יש בו שני סוגים, אחד: שמתוק מעיקרו. ואחר – חמוץ ונעשה מתוק" – כך ישראל: יש
בהם שהיו צדיקים מתחילתם ולא חטאו. ויש בהם בעלי תשובה, שמתחילה היו חמוצים ועכשיו
נהפכו מתוקים. (כל הקטעים מתוך ספר אלפי מנשה לגר"י מחפ"ץ)

ובזהר מובא: תָּא חֲזִי, דוֹדְהָא כִּד יְתִי לְגַבָּה יִימָא לְגַבִּי תִרִין מְשִׁיחִין נְשִׁימָה לְכַרְמִים דְּאִינֻן
יִשְׂרָאֵל, דִּי בְּהוֹן אֶתְמַר כִּי כְרָם ה' צְבָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל נִרְאָה הַפְּרָחָה הַגֶּפֶן דְּאִיָּהּ שְׂכִינְתָּא בְּהוֹן הַנְּצִי
הָרִימוֹנִים אֵלֶּין אִינֻן דְּמִלִּין מִצּוֹת פְּרָמוֹן (וְהִכֵּי הַקְדוּשׁ בְּרַחֲמֵי הוֹכֵר דָּף קמ"ד).